

Валентина Коваль,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри української мови
та методики її навчання
Уманського державного
педагогічного університету
імені Павла Тичини

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА У НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Проблема підготовки висококваліфікованих компетентних фахівців є актуальною в усіх сферах суспільного життя, зокрема в освіті. Сьогодні як у вітчизняній, так і в зарубіжній науці, увагу дослідників привертає проблема «активного ставлення людини до свого розвитку на етапі професійного становлення...» [1, с. 86]. У реалізації цього завдання провідна роль відведена вчителю-філологу, який покликаний забезпечити розвиток інтелекту в школярів, формувати у них національну свідомість, прилучати до цінностей української та світової культури, наповнити учнів потенціалом усної народної творчості й художньої літератури, стимулювати прагнення до саморозвитку та самовдосконалення, виховувати молоду генерацію активних, діяльних громадян. Саме тому вчитель-словесник має стати не просто транслятором педагогічних чи методичних знань, а творчим лідером, засновником освітніх інновацій, розвиненою індивідуальністю.

Відповідно, як зазначають Л. Скуратівський, В. Федоренко, «випускник університету має досконало володіти рідною мовою, бути фахівцем з високим рівнем комунікативної компетентності, яка базується на системі знань про мову та її граматичну будову» [2, с. 29].

Стрижнем підготовки майбутнього вчителя-філолога є формування активної, творчої особистості, яка володіє різними способами здійснення методичних задумів, має глибокі знання з власного предмета, професійне теоретико-практичне мислення, професійний та соціальний досвід, широку ерудицію, цілісне уявлення професійної діяльності, розвинені професійно значущі дослідницькі вміння та навички.

Здійснення такої підготовки можливе завдяки Концепції державної

мовної політики (2010), у якій зазначено, що пріоритетним є утвердження, розвиток та впровадження української мови в усі сфери діяльності суспільства та вироблення єдиної стратегії формування національно-мовної особистості.

У проєкті Концепції мовної освіти в Україні (2011) визначено, що українська мова забезпечує доступ до джерел української духовності, дає змогу випускникам загальноосвітніх навчальних закладів якнайповніше реалізувати свої можливості, життєві потреби, плани й наміри, пов'язані з продовженням освіти, опануванням професії, працею в будь-якій галузі чи сфері життєдіяльності.

Закон України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Державна програма «Вчитель», Державний стандарт базової і повної середньої освіти, Державний стандарт загальної середньої освіти. Українська мова, чинні програми з української мови передбачають формування мовної особистості, що володіє усним і писемним словом, уміє вільно користуватися мовними засобами під час сприйняття, створення висловлювань у різних формах, стилях і жанрах мовлення, що тісно пов'язано із сформованістю професійної компетентності майбутнього вчителя-філолога та ключових компетенцій. Цими документами передбачено, що професійна діяльність вчителя-філолога має полягати у створенні можливостей для розвитку мислення і мовлення учнів; формуванні національної особистості із розвиненою мовною, мовленнєвою, комунікативною компетентностями; здійсненні навчання мови на основі народної педагогіки і дидактики, у тісному зв'язку з національною і загальнолюдською культурою.

З метою вдосконалення відповідно до сучасних вимог змісту базової мовної освіти в середніх школах різного типу та фахової філологічної освіти у вищій школі необхідно усвідомити реальний стан мовних проблем і оцінити їх у кількох основних сферах: державній, суспільній та особистісно-мовній.

У методичних рекомендаціях стосовно вивчення української (рідної) мови зазначено, що завдяки запровадженню у шкільну практику внутрішньопредметних зв'язків при вивченні кожної теми з лексики, фразеології, морфології, синтаксису, культури мовлення і стилістики та тексту «мовна змістова лінія за своїм функціональним призначенням зближується з мовленнєвою...» [3, с. 30].

Практика підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності потребує перегляду і змін, що підтверджується заходами Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України щодо невідкладного вирішення цієї проблеми.

Отже, модернізація освіти вимагає пошуку та впровадження ефективних шляхів викладання мови, і в першу чергу української, у загальноосвітніх школах.

У зв'язку з цим зростає роль вищих навчальних закладів у підготовці висококваліфікованих учителів-філологів. Переорієнтація сучасної вищої освіти на європейські стандарти передбачає, насамперед, підготовку компетентного педагога, здатного практично діяти, застосовувати інноваційні

технології й досвід успішних дій у ситуаціях професійної діяльності та соціальної практики.

Дослідники В. Бондар [4], Н. Гузій [5], В. Кремень [6], Н. Кузьміна [7], О. Семеног [8] розглядали проблеми неперервної професійної освіти, вищої педагогічної освіти, формування педагогічної майстерності, професіоналізму, підготовки вчителя до педагогічної творчості та впровадження педагогічних технологій, системного аналізу педагогічного процесу у вищій школі, розробили системи різнорівневої і ступеневої підготовки фахівців, теоретико-методологічні засади особистісно орієнтованої підготовки педагога, формування фахівця певної галузі діяльності, оволодіння ним певним родом занять, професією. Вчені у рамках наукових досліджень розглядали наукові основи й технології обраної професійної діяльності, прищеплення спеціальних практичних навичок і вмінь, окреслювали особистісні якості, необхідні вчителю та обґрунтовували їх значущість для педагогічної діяльності.

Стає очевидним, що професійна підготовка вчителя науковцями розглядається як процес формування творчої особистості, здатної до саморозвитку, самовдосконалення та продуктивної діяльності. Це передбачає новий підхід до формування професійної компетентності майбутнього вчителя.

Науковцями доведено, що компетентнісний підхід передбачає глибокі системні перетворення в освітньому процесі педагогічного вищого навчального закладу, що зачіпають викладання, зміст, оцінювання, освітні технології, зв'язку вищої освіти з іншими рівнями професійної освіти, метою якого є формування конкурентоспроможного фахівця, що вміє мислити критично, обробляти різноманітну інформацію, використовувати отримані знання й уміння для творчого рішення проблем, мають володіти професійними вміннями і навичками, що ґрунтуються на сучасних спеціальних знаннях певної галузі виробництва та високим рівнем професійної компетентності, що ґрунтується на критичному мисленні та здатності застосовувати теоретичні надбання на практиці.

Список використаних джерел:

1. Толков О.С. Розвиток методичної компетентності викладача вищої школи / О.С. Толков // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : Психологічні науки / редкол.: Г. К. Радчук відп. ред. та ін. – Кам'янець-Подільський : ПП Медобори-2006, 2012. – Вип. 4. – 212 с.
2. Федоренко В. Методичні рекомендації щодо вивчення української (рідної) мови у 2006–2007 навчальному році / Федоренко В., Скуратівський Л. // Дивослово. – 2006. – № 8. – С. 29–40.
3. Методичні рекомендації щодо вивчення української (рідної) мови у 2006–2007 навчальному році // Дивослово. – 2006. – № 8. – С. 27–31.
4. Бондар С. Компетентність особистості – інтегрований компонент навчальних досягнень учнів / Бондар С. // Біологія і хімія в школі. –

2003. – № 2. – С. 8–9.

5. Спірін Л. Ф. Формування професійно-педагогічних умінь учителя-вихователя / Л. Ф. Спірін // Педагогічна творчість і майстерність : хрестоматія / укл. Н. В. Гузій – К., ІЗМН, 2000. – С. 107–111.
6. Кремень В. Г. Національна освіта як соціокультурне явище / В. Г. Кремень // Учитель. – 1999. – № 11–12. – С. 10–17.
7. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Кузьмина Н. В. – М. : Высшая школа, 1990. – 119 с.
8. Методика викладання української літератури у вищих навчальних закладах : програма курсу для освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр педагогічної освіти. Викладач української мови та літератури» / уклад. О. Семенов. – К., Глухів : РВВ ГДПУ, 2005. – 58 с.